

**Іванюк О.В.,
асистент кафедри економічної теорії,
Житомирський національний агроекологічний університет**

СТРАТЕГІЧНІ ВЕКТОРИ УПРАВЛІННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ

Постановка проблеми. Розвиток енергетики має вирішальний вплив на стан економіки, вирішення проблем соціальної сфери та рівень життя людини. Однією із найважливіших складових добробуту є забезпечення громадян теплом та електроенергією [3]. Конституцією України передбачено право громадян на їх достатній життєвий рівень та безпечне для життя і здоров'я довкілля, що зобов'язує державу створити відповідні умови для розвитку економіки. Запорукою реалізації цих завдань має стати повне, надійне та екологічно безпечне задоволення потреб населення і суспільного виробництва в енергетичних продуктах [2, с. 35].

В сьогоденні глобалізації світової економіки, адаптація до світових стандартів екобезпеки є невідмінною альтернативою розвитку вітчизняної економіки. Згідно директиви Європейської комісії щодо розвитку та підтримки нетрадиційної енергетики однією з необхідних умов вступу України до ЄС є законодавча підтримка розвитку нетрадиційної енергетики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем диверсифікації джерел енергопостачання та енергетичних ресурсів займає одне з провідних місць у наукових працях Жовкни І., Зінько І., Циганова В., Шлемка В. Питання підвищення рівня енергетичної безпеки держави за рахунок розвитку біоенергетики ґрунтовно розглянуті в працях таких вчених як: Гелетуха Г., Долинський А., Мхітарян Н., Щокін А. та інших. Разом з тим, дане питання вимагає подальших досліджень в напрямку визначення та реалізації біоенергетичної концепції.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є розробка та теоретичне обґрунтування методичних підходів і практичних рекомендацій щодо підвищення рівня енергетичної безпеки держави за рахунок використання можливостей біоенергетики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Питання безпеки національної економіки України набувають в сучасних умовах першочергового значення. Перед Україною стоїть ряд проблем, що потребують нагального вивчення через їх вплив на національну безпеку країни. Найважливішою з них є забезпечення стабільності держави та суспільства. Стабільність пов'язана з питаннями усестороннього забезпечення безпеки України за багатьма напрямками, але одним з найважливіших є енергетична безпека країни [4].

Необхідними елементами інтеграції української енергетики до європейської є адаптація вітчизняного законодавства до законодавства ЄС, уніфікація стандартів біопалива, розробка та реалізація програм по виробництву та використанню біологічного палива [7, с. 210].

Останнім часом Україна прийняла велику кількість програм, законів та нормативних документів стосовно відновлюваної енергетики. Проте, вплив нормативних заходів на розвиток відновлюваної енергетики був досить слабким, через відсутність достатньо обґрунтованої політики та механізмів впливу. У 2003 р. був прийнятий Закон України «Про альтернативні джерела енергії», що визначив правові, економічні, екологічні та організаційні засади використання альтернативних джерел енергії та мав сприяти розширенню їх використання у паливно-енергетичному комплексі. Проект цього закону включав фінансові механізми та стимули для виробників і споживачів відновлюваної енергії, але з кінцевої версії вони були видалені рішенням Президента України. Тим не менш, Закон України «Про альтернативні джерела енергії» став важливим документом, оскільки визначив, що нарощування обсягів виробництва та споживання енергії з альтернативних джерел, є однією з основних засад державної політики у цій сфері.

Україна, проголосивши свій політичний вибір щодо вступу до ЄС, повинна виробити та спожити у 2010 році понад 520 тис. тонн біопалива. Але на кінець 2010 року виробляється менше 2 % від цього обсягу. Загальний обсяг фінансування заходів, направлених на збільшення обсягів відновлюваних джерел енергії становить 12137,55 млн. грн., в тому числі за рахунок державного бюджету 1035,51 млн. грн. (близько 170 млн. євро). Програмою розвитку відновлюваної енергетики передбачається проведення техніко-економічного обґрунтування та будівництво кількох заводів по виробництву біодизелю, а також визначення відповідних зон концентрованого вирощування ріпаку [1].

У законодавстві України є значні прогалини щодо стимулювання розвитку альтернативної енергетики. Не існує закону щодо підтримки утилізації твердої біомаси (відходів деревини, сільськогосподарських відходів). На нашу думку, повинен бути розроблений і прийнятий закон що стимулюватиме використання твердої біомаси, особливо відходів.

Основними принципами державної політики у сфері альтернативних видів палива повинні стати сприяння використанню сировини для виробництва альтернативних видів палива з метою економії

паливно-енергетичних ресурсів та зменшення енергозалежності України; зменшення негативного впливу на стан довкілля за рахунок використання як сировини для виробництва альтернативних видів палива відходів від різних видів діяльності за умови дотримання екологічної безпеки виробництва, використання, транспортування цих видів палива [5, с. 156].

Для активізації використання енергетичної біомаси доцільним також є звільнення підприємств, що використовують біомасу в енергетичних цілях від сплати ПДВ, виділення субсидій на закупку спеціального обладнання або покриття відсоткової ставки банківського кредиту за рахунок державного бюджету. Розширення частки відновлюваних джерел енергії в паливно-енергетичному балансі України потребує визначення стратегічних і тактичних цілей їх впровадження та використання (рис. 1).

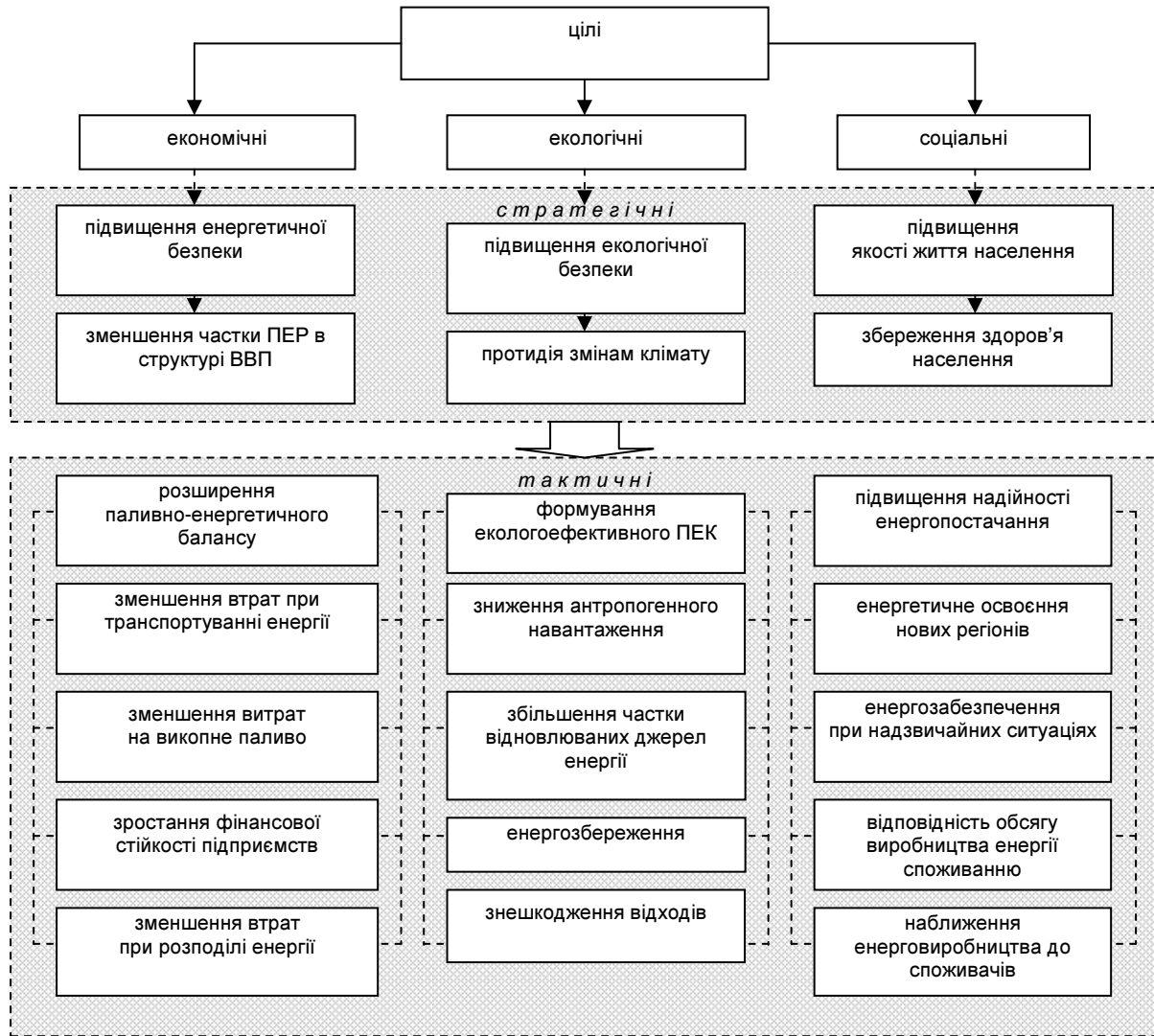

Рис. 1. Ієрархія цілей використання відновлюваних джерел енергії

Стратегічними цілями використання відновлюваних джерел енергії і місцевих видів палива можна визначити:

- зниження рівня антропогенного навантаження на навколишнє середовище при зростанні споживання енергії;
- протидія змінам клімату за умови задоволення попиту на енергоресурси;
- збереження здоров'я населення шляхом зниження темпів забруднення навколишнього середовища викидами від спалювання традиційних енергоресурсів та нейтралізацією відходів тваринництва і рослинництва;
- підвищення якості життя населення;

—зниження залежності економіки країни від нафтогазового сектору та зменшення частки паливно-енергетичних ресурсів в структурі валового внутрішнього продукту

Стратегічні цілі розвитку використання відновлюваних джерел енергії розгортаються в тактичні, що фіксують великі блоки дій щодо досягнення перших. Серед тактичних цілей можна виділити:

- раціональне використання і, відповідно, зниження темпів росту споживання викопного палива;

— зменшення втрат при розподілі та транспортуванні електроенергії і палива;
 — розширення і оптимізація паливно-енергетичного балансу за рахунок використання нових видів палива передбачає розробку і запровадження економічного механізму ефективної конкуренції взаємозамінних енергоносіїв.

— підвищення рівня енергетичної безпеки країни та регіонів;

— підвищення рівня надійності енергопостачання за рахунок його максимального наближення до споживача.

Реалізація цілей використання відновлюваних джерел енергії дозволить реалізувати внутрішній енергетичний та економічний потенціал держави. Економічний потенціал відновлюваної енергетики залежить від існуючих економічних умов, наявності, вартості і якості запасів біомаси та регіональних особливостей утворення.

Тактичні цілі регіональної біоенергетичної політики передбачають реалізацію наступних завдань:

— введення системи штрафів і надбавок до тарифів в залежності від виявлення резервів економії енергії та екологічної чистоти енергії, яка виробляється;

— пільгове (безвідсоткове) кредитування програм по біоенергетиці;

Механізм реалізації біоенергетичної концепції потребує обов'язкової наявності трьох основних складових: достатній рівень енергоефективної сировини, науково-технічний капітал (наявність технологій для енергетичного використання біомаси) та фінансовий капітал, необхідний для розвитку і управління енергетичним комплексом (рис. 2).

Рис. 2. Механізм реалізації біоенергетичної концепції

Достатній для енергетичного використання обсяг різних видів біомаси є у всіх регіонах України. Формування біоенергетичного капіталу за рахунок потенціалу біомаси, що не використовується іншими секторами економіки та його спрямування на енергозабезпечення регіонів є перспективним напрямом диверсифікації енергетичного балансу України. Серед факторів, що можуть збільшити обсяг біоенергетичного капіталу є підвищення урожайності зернових культур, організація швидкоростучих енергетичних плантацій (тополі, верби, міскантусу) [8, с. 15].

Що стосується другої складової – науково-технічного капіталу, то в регіоні налагоджено виробництво високоефективних водогрійних та опалювальних котлів на ВАТ «Південтеплоенергомонтаж», ВАТ «Рівненський завод «Газотрон», ТОВ НВО «Екотех», ТОВ «Котлозавод «Кригер», ВАТ «Агротепломаш», КП «Житомирський ремонтно-механічний завод» та ін. Більша частина з них працюють на низькокалорійних видах палива (дровах, щепі, торфобрикетах, паливних гранулах, відходах лісового господарства та сільськогосподарського виробництва і т. ін.) [6].

Основним стримуючим фактором в механізмі реалізації біоенергетичної концепції є відсутність необхідного обсягу стартового фінансового капіталу та невідповідність між національними та регіональними програмами розвитку відновлюваних джерел енергії [5].

Механізм реалізації біоенергетичної концепції передбачає розробку нових та використання вже існуючих генеруючих об'єктів енергопостачання для використання біомаси з врахуванням розміщення ресурсного потенціалу біомаси, соціально-економічного розвитку регіонів, стану їх енергозабезпечення.

Висновки з проведеного дослідження. Проблеми енергозабезпечення та енергозбереження є найбільш актуальними в Україні. Зовнішні та внутрішні загрози енергетичній безпеці зумовлюють необхідність наукового обґрунтування основних заходів спрямованих на зниження рівня енергетичної залежності країни. Пріоритетними напрямками формування енергетичної незалежності країни слід вважати підвищення рівня використання власних біоенергетичних ресурсів. Аналіз напрямів розвитку біоенергетики дозволив визначити ієрархію цілей використання відновлюваних джерел енергії та механізм їх реалізації.

Перспективами подальших досліджень щодо піднятої проблеми є розробка напрямів створення стійкої і здатної до саморегулювання системи забезпечення регіональної енергетичної безпеки з урахуванням оптимізації територіальної структури виробництва і споживання паливно-енергетичних ресурсів (як відновлюваних, так і невідновлюваних).

Бібліографічний список

1. Альтернативна енергетика як фактор підвищення конкурентоспроможності України на світовій арені [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uzep.com.ua/index.php/ru/articles/60-energy>.
2. Енергетична безпека України: стратегія та механізми забезпечення / [за заг. ред. А. І. Шевцова] ; Нац. ін-т стратег. дослідж., Дніпропетр. філ. – Дніпропетровськ : Пороги, 2002. – 264 с.
3. Задыхайло Д. В. Мобилизационная стратегия экономического развития в контексте правового хозяйственного порядка: постановка вопроса / Д. В. Задыхайло // Вестник Академии правовых наук Украины. – 2007. – № 1 (48). – С. 158-168.
4. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003 р. № 964-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/law/03_nbu.html
5. Кузык Б. Н. Глобальная энергоэкологическая революция XXI века / Б. Н. Кузык, Ю. В. Яковец. – М. : Институт экономических стратегий, 2007. – 200 с.
6. Рожко А. О. Сталий розвиток України в контексті використання відновлювальних та нетрадиційних джерел енергії / А. О. Рожко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.confcontact.com/2007may/1_rozhko.htm.
7. Середа Л. О. Проблеми енергетичної безпеки України у контексті трансформації європейського енергетичного ринку / Л. О. Середа // Економічний простір. – 2009. – № 24. – С. 205-214.
8. Энергия биомассы: использование местных видов топлива в Республике Беларусь и за рубежом – Устойчивое развитие на местном уровне. – Минск : Общественное объединение «Экопроект», 2005. – 30 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.ecoproject.by/files/publications/283_726.pdf

Анотація

Стаття присвячена дослідженню питання енергетичної безпеки держави. Особлива увага приділена вивченню стану використання альтернативних джерел енергії. Підкреслюється необхідність використання власних біоенергетичних ресурсів для енергозабезпечення держави. Визначено основні цілі та механізм реалізації біоенергетичної концепції.

Ключові слова: енергетична безпека, альтернативні джерела енергії, паливно-енергетичні ресурси, біоенергетика, біомаса.

Аннотация

Статья посвящена исследованию вопроса энергетической безопасности государства. Особенное внимание уделено изучению состояния использования альтернативных источников энергии. Подчеркивается необходимость использования собственных биоэнергетических ресурсов для энергообеспечения государства. Определены основные цели и механизм реализации биоэнергетической концепции.

Ключевые слова: энергетическая безопасность, альтернативные источники энергии, топливно-энергетические ресурсы, биоэнергетика, биомасса.

Annotation

The article is sanctified to research of question of power safety of the state. The special attention is spared to the study of the use of alternative energy sources. The necessity of the use of own bioenergy resources is underlined for power providing of the state. It is underlined. Primary purposes and mechanism of realization of bioenergy conception are certain.

Key words: power safety, alternative energy sources, fuel and energy resources, bioenergetics, biomass.